

B I N N E N L A N D S E V E I L I G H E I D S D I E N S T

Maandoverzicht nr. 2 - 1975
(Tijdvak van 1-2-1975 t/m 28-2-1975)

I N H O U D

Nr. 1.225.919	Blz.
Volkscongressen in Groningen en Alkmaar	1
Werklozenacties	3
De herdenking van de Februari-staking 1941	5
Algemeen Nederlands Jeugdverbond	7
Politieke activiteiten van de heer M. LEWIN	8
De betrekkingen tussen Spaanse CP en CPSU	9

Volkscongressen in Groningen en Alkmaar

Op 15 april 1972 werd op initiatief van de door de CPN beheerste "Gezamenlijke Actiecomité's" in Groningen een z.g. "volkscongres" gehouden. Doel van dat congres was "het bundelen van alle krachten uit alle lagen van de bevolking tegen de regeringspolitiek en de achterstelling van het Noorden". Het congres moest het begin zijn van een aanhoudende stroom betogingen in de provincie, aldus de heer F. MEIJER, die de leiding in handen had. De manifestatie trok rond 1300 bezoekers, terwijl ongeveer 2000 personen deelnamen aan de daarop volgende demonstratie door de Groningse binnenstad. De CPN-leiding noemde het congres een historisch gebeuren en een geslaagde aanzet tot verdere massa-acties, al dan niet in samenwerking met de vakorganisaties.

Omdat de verwachte massale strijd en voortdurende actie in het gebied echter uitbleven, werd tijdens een in september 1974 gehouden openbare bijeenkomst van de "Gezamenlijke Actiecomité's" het besluit genomen tot het organiseren van een nieuw congres van arbeiders, boeren, middenstanders en werkers in de gezondheidszorg, het maatschappelijk werk en andere groepen, teneinde door een nieuwe samenbundeling van alle krachten de achterstelling in het Noorden ongedaan te maken.

De feitelijke voorbereiding van het congres, dat op 19 april a.s. in de "d'Oosterpoort" te Groningen zal plaatsvinden, werd medio november ter hand genomen door een initiatiefcomité, dat samengesteld was uit de meest vooraanstaande leden van de "Gezamenlijke Actiecomité's" onder aanvoering van de heer F. MEIJER. Er ging een brief uit naar de leden van het voorbereidingscomité van het in 1972 gehouden congres en aan besturen van partijen, belangenverenigingen en actiegroepen, waarin hen werd gevraagd opnieuw deel te nemen aan de voorbereiding van een volkscongres. Eind januari verscheen een "Oproep tot het volkscongres 1975" in een oplage van 100.000 exemplaren met als centrale leuze: "voor werk en werkgelegenheid". De oproep gaat in op de specifieke en algemene problemen van de provincie Groningen, zoals de achterstand in de lonen, de hoge werkloosheid - die een uittocht van jongeren uit de provincie tot gevolg heeft -, de onvoldoende onderwijsmogelijkheden, de zwakke positie van de kleine zelfstandigen, de woningnood, de volksgezondheid, het welzijnswerk, de militaire plannen in het Lauwersmeer en de aardgaswinning. De miljarden guldens, die aan het aardgas worden verdiend en die nu naar Den Haag ver-

dwijnen, moeten gebruikt worden voor de opheffing van de achterstelling van het Noorden. Ook de eventuele winning van delfstoffen zoals magnesiumzouten moet vooral aan het Noorden ten goede komen.

De opzet van het volkscongres lijkt breder te zijn dan in 1972, al overheerst de inbreng van de CPN toch nog duidelijk. De heer F. ME oordeelde de tot stand gekomen samenwerking met andere partijen van grote betekenis, maar, zo zei hij, naar buiten toe moet ondubbelzinnig blijken dat het toch weer de CPN is, die opkomt voor de belangen van de bevolking. Genoemde oproep telt 485 ondertekenaars, onder wie een groot aantal studenten, terwijl in 1972 slechts 39 personen ondertekenden.

Met het bijeenbrengen van geld via steunlijsten en met de kaartverkoop voor het congres - kosten naar schatting f 20.000,- - is door de plaatselijk en regionaal gevormde werkcómité's sinds begin februari de laatste fase van voorbereiding begonnen. Aan het congres zullen volgens verwachtingen binnen de CPN meer dan 2000 mensen deelnemen. Na afloop zullen de deelnemers in een demonstratieve tocht door Groningen trekken.

Alkmaar

Een soortgelijke regionale bijeenkomst zal op 26 april a.s. te Alkmaar plaatsvinden. De organisatie daarvan is duidelijk minder groots opgezet - ook al is de oproep inmiddels door ongeveer 300 personen onderschreven - en draagt een uitgesproken CPN-karakter. Initiatiefnemers zijn leden van de CPN, het ANJV (de jongerenorganisatie van de CPN), de KWJ (die in Noord Holland-Noord nauw samenwerkt met het ANJV) en de NVB (de vrouwenorganisatie van de CPN). De bijeenkomst wordt aangekondigd als een "manifestatie voor de werkende bevolking" en zal plaatsvinden in "Het Wapen van Alkmaar", waar omstreeks 500 personen worden verwacht.

Werklozenacties

Vrij kort na elkaar hebben twee werklozenacties plaatsgevonden, die ieder nogal wat aandacht hebben getrokken. De eerste vond plaats op 18 februari j.l. in Den Haag en was georganiseerd door het Landelijk Actiecomité Werklozen, dat door de CPN gedomineerd wordt. Deze actie bestond uit een openbare bijeenkomst van vertegenwoordigers van de bij het landelijk comité aangesloten plaatselijke werklozencomité's die gevolgd werd door het overhandigen aan de minister van Sociale Zaken van een petitie met + 53.000 handtekeningen voor inwilliging van de door het comité gestelde eisen. Delegaties bezochten vervolgens namens het landelijk comité de fracties van de politieke partijen in de Tweede Kamer. Het geheel had qua omvang een beperkt karakter, hetgeen ook de bedoeling was van de organisatoren, die met hun actie op geen enkele manier de werkloosheidsmanifestatie van de erkende vakorganisaties vier dagen later wilden dwarsbomen.

De plaatselijke werklozencomité's en tal van regionale CPN-besturen hebben juist alles gedaan om de opkomst op de vakbondsmanifestatie op 22 februari in Utrecht zo massaal mogelijk te maken. Niet alleen werden alle CPN-ers die bij een vakbond zijn aangesloten aangespoord om aan de manifestatie deel te nemen, ook werden niet-georganiseerden opgeroepen de bijeenkomst bij te wonen en mee te demonstreren. In een aantal gevallen regelden CPN-besturen het vervoer van de deelnemers naar Utrecht. Alleen al het Amsterdamse CPN-district zou voor ongeveer 1000 deelnemers gezorgd hebben. Een vrijwel even groot aantal zou in de overige CPN-districten geworven zijn. De aanwezigheid van een vrij groot contingent CPN-aanhangers kwam tijdens de manifestatie onder andere tot uiting door vele spandoeken met eisen, zoals die door de CPN en/of het Landelijk Actiecomité Werklozen geformuleerd zijn.

De inbreng van de partij en haar organisaties in de voorbereiding en totstandkoming van de manifestatie werd in het partijdagblad "De Waarheid" sterk benadrukt: "de werklozencomité's, organen van eenheid van actie van vakbondsleden en ongeorganiseerden", waren onmisbaar gebleken. Zelfs werd in het Waarheid-verslag gesuggereerd dat het initiatief genomen was onder druk van "leden en kaders (van de vakbonden) en de zich in het gehele land ontplooiende activiteit van de werklozencomité's".

De drie vakcentrales hadden daarna "formeel de manifestatie georganiseerd" maar hadden, door weinig toegangskaarten uit te zetten, getracht de betekenis ervan te kleineren. Tenslotte vormden, aldus het verslag in "De Waarheid", de redevoeringen van de drie voorzitters van de vakcentrales slechts "een flauwe afspiegeling van wat onder de werkers en werklozen gaande is".

De in het verslag en het commentaar gebruikte terminologie is opmerkelijk in die zin, dat zij het gecoördineerd optreden onderstreept van georganiseerde groeperingen binnen en buiten de vakorganisaties, waarbij de activiteit van de CPN in het bijzonder gericht is op de NVV-bonden. Een soortgelijke opzet, die veel overeenkomst vertoont met de vooroorlogse "rode vakbondsoppositie", begint ook meer en meer gestalte te krijgen op andere sociaal-economische terreinen en is het duidelijkst waarneembaar in Amsterdam, onder andere in de Bouwvak (Bouwvakactiecomité, schilderscommissie, bouwobjectcommissies, bouwgroep CPN), in de metaalnijverheid (actiecomité's bij ADM, NDSM, Verschure, Tevema, Borg-Warner, Ketjen; metaalgroep CPN), in het onderwijs (fractie binnen de ABOP/NVV en de CPN-onderwijsgroep) en bij gemeentelijke instellingen (G.E.B., G.V.B., straatmakers, CPN-groep Overheid). In Amsterdam worden de ervaringen van de verscheidene partijgroepen tijdens periodieke bijeenkomsten van de groepsleiders uitgewisseld. Een zekere bekendheid hebben de identiek opererende actiecomité's in Groningen, terwijl in andere plaatsen van het land zo'n organisatiestructuur door de partijleidingen wordt bevorderd.

De herdenking van de Februari-staking 1941

Op 25 februari 1975 vond te Amsterdam de jaarlijkse herdenking van de Februari-staking 1941 plaats. In de oproep die door het - door de CPN gecontroleerde - Februari-comité 1975 werd uitgegeven en die op 23 januari j.l. in De Waarheid werd afgedrukt, werd iedereen opgeroepen "deel te nemen aan het defilé langs de 'Dokwerker' om de Februari-staking 1941 in ere te houden en uitdrukking te geven aan de wens om, trouw aan de idealen van toen, de strijd voort te zetten in het heden en in de toekomst om als Nederlanders vrij en in vrede te leven".

Hoewel de herdenking zelf sinds 1970 feitelijk door het Amsterdamse College van B.en W. en het Februari-comité "gezamenlijk" wordt gehouden is het nog steeds niet tot een gezamenlijke oproep tot de herdenking gekomen, aangezien het College nog steeds de leidende rol van de CPN bij de Februari-staking niet formeel erkent, maar vasthoudt aan de opvatting dat de staking het gevolg was van een spontane reactie van de bevolking.

Sinds oud CPN-voorzitter De GROOT in 1971 opriep de herdenking van de Februari-staking niet te beperken tot herdenken alléén, "maar door het meevoeren van leuzen uiting te geven aan de weerstand tegen de regeringspolitiek", stelden de oproepen in de volgende jaren diverse eisen aan de orde, die geënt zijn op actuele politieke situaties. Zo stelde het Februari-comité dit jaar: "Omdat het defilé op 25 februari nimmer beperkt is tot een herdenken alléén wordt iedereen opgeroepen om in de geest van de Februari-staking 1941, TOEGEPAST OP DE SITUATIE VAN VANDAAG en op grond van eigen overtuiging op te treden:

- voor vrede en veiligheid in de wereld, voor het vreedzaam naast elkaar bestaan van staten en voor de bescherming van de onafhankelijkheid van de kleine landen;
- tegen de inmenging in afzonderlijke landen door oorlogsstokers en multi-nationals en hun op expansie gerichte drijven en voor het doven van ontstane oorlogshaarden in de wereld."

Deze twee eisen in verband gebracht met de situatie in Chili en Cyprus werden in de oproep voorafgegaan door dezelfde meer algemene eisen, die in 1974 in de oproep werden vermeld.

Hoewel in het dagblad "De Waarheid" sinds de dag van publicatie van de oproep enige lijsten met adherenten zijn geplaatst, alsmede de oproepen van de Nederlandse Vrouwenbeweging en de Beroepsvereniging

van Beeldende Kunstenaars, kenmerkte de voorbereiding zich door een zekere mateid. Slechts éénmaal verscheen een artikel waarin de geschiedenis van de Februari-staking summier werd verhaald. Van speciale buurtcomité's en comité's in de bedrijven werd dit jaar weinig vernomen.

Volgens het dagblad "De Waarheid" namen duizenden aan het défilé deel, waaronder delegaties uit bedrijven, vertegenwoordigers van organisaties van arbeiders, studenten, werkende jongeren en scholieren.

Namens het Partijbestuur van de CPN werd door de heren De GROOT en HOEKSTRA een krans gelegd bij het monument.

Naar aanleiding van het weglaten van een reportage van de herdenking door het NOS-journaal publiceerde De Waarheid een ongesigneerd artikel waarin de NOS beschuldigd werd van "opzettelijke censuur" met de bedoeling "de betekenis van de bevrijding te bagatelliseren en de activiteiten in het kader van de anti-fascistische, nationale tradities zoveel mogelijk weg te werken".

Het Februari-comité 1975 heeft tegen deze handelwijze van de NOS met klem geprotesteerd.

Algemeen Nederlands Jeugdverbond

De reeks demonstraties tegen de regeringsplannen tot aanschaf van nieuwe militaire vliegtuigen, ingericht voor het uitvoeren van nucleaire taken (zgn. atoomstraaljagers), die op 25 januari j.l. te Amsterdam begon, heeft zich tot medio februari voortgezet. Op 15 februari vonden nog demonstraties plaats in Enschede, Zaanstreek en Alkmaar.

Deze demonstraties die, zoals inmiddels duidelijk is geworden, op instigatie van de CPN door het ANJV werden georganiseerd, hebben telkens niet meer dan enkele honderden jongeren op de been weten te brengen. De schatting (door "De Waarheid") van "enkele duizenden" deelnemers in Rotterdam zoals vermeld in MO No.1/75 moet dan ook onwaarschijnlijk hoog worden geacht. Meer betrouwbare berichten spreken van ongeveer 350 deelnemers.

Na 15 februari werd plotseling niets meer over dergelijke demonstraties vernomen. Een reden hiervoor kan gezocht worden in een bericht van "De Waarheid", dat de jeugd- en studentenorganisaties, die de eerste demonstratie in Amsterdam op 25 januari initieerden, besloten hebben hun krachten te bundelen met de plaatselijke comité's in den lande om de acties voortaan op landelijk niveau voort te zetten. Zij zouden daartoe reeds de instemming hebben ontvangen van een groot aantal plaatselijke comité's. Op hun programma staan o.m.:

- een briefkaartenactie;
- verspreiding van een krant met argumenten tegen de aanschaf van atoomstraaljagers;
- verkoop van posters.

* *

Politieke activiteiten van de heer M. LEWIN

De poging tot een bomaanslag in de nacht van 13 op 14 februari 1975 op een gedeelte van de metro-bouw in Amsterdam-Bijlmermeer leidde tot de arrestatie van o.m. de heren M. LEWIN en J. BA . Het zou in de bedoeling van LEWIN c.s. hebben gelegen de schuld van deze bomaanslag te werpen op een aantal (linkse) organisaties die op 15 februari 1975 in Amsterdam demonstreerden tegen de bouw van de metro.

Reeds sedert het einde van de jaren vijftig is de heer LEWIN betrokken geweest bij de oprichting van verschillende rechts-extreme politieke partijen. Van deze partijen kwam vooral de in 1968 opgerichte Partij Nieuw Rechts in het nieuws, toen leden van deze partij in het kader van de campagne voor de Amsterdamse gemeenteraadsverkiezingen in 1974 pamfletten verspreidden met de racistische tekst: "Amsterdam, van vreemde smetten vrij". Door middel van deze pamfletten ageerde de PNR tegen "de misdadigheid" die deze partij veronderstelde bij met name "onze zogenaamde rijksgenoten".

Als lijsttrekker en nr. 2 op de kandidatenlijst van de PNR figureerden resp. de heren M. LEWIN en J. BA .

Eveneens in 1968 startte de heer LEWIN met het uitgeven van het blad "Rechts-Om", waarvan de naam in 1971 werd gewijzigd in "De Vrije Pers". Het blad heeft altijd gepretendeerd de spreekbuis te zijn van de zogenaamde zwijgende meerderheid. Als medewerker was de journalist D. SCH aan het blad verbonden; deze nam na de arrestatie van LEWIN de functie van hoofdredacteur op zich.

De kansen dat de Partij Nieuw Rechts deze crisis te boven zal komen lijken uiterst gering, zeker als in aanmerking wordt genomen dat de weinige activiteiten die uitgingen van de partij, hoofdzakelijk geïnitieerd werden door LEWIN.

Nu de heer SCH het hoofdredacteurschap op zich genomen heeft lijkt het blad "De Vrije Pers" buiten de hierboven omschreven gebeurtenissen te kunnen blijven.

DE BETREKKINGEN TUSSEN SPAANSE CP EN CPSU

VAN IDEOLOGISCHE KLOOF TOT KRITISCHE SOLIDARITEIT

Sinds kort tekent zich in de top van de CP van Nederland het verlangen af naar normalisatie van de betrekkingen met de CPSU (MO 1975-1). Daarbij is uiting gegeven aan de gedachte dat men op dit punt zijn voordeel zou kunnen doen met de ervaringen van de Spaanse CP (PCE) die eind vorig jaar met de CPSU tot een vergelijk kwam na jaren van toenemende verwijdering.

Dit stuk geeft een overzicht van de ontwikkeling in de betrekkingen tussen PCE en CPSU. Tot slot maakt het enkele vergelijkende opmerkingen over het belang van CPN, resp. PCE voor Moskou.

Van Moskou-getrouwe tot autonome partij

De PCE staat op het ogenblik te boek als een van de meest uitgesproken zg. autonome partijen in de communistische wereldbeweging, d.w.z. de partijen die tegenover Moskou een onafhankelijke koers varen. Anders dan bijv. de Joegoslavische, Roemeense en Italiaanse CP, was de PCE niet een der autonome partijen van het eerste uur. Het was de Praagse Lente of liever het afbreken ervan door de inval in Tsjechoslowakije in 1968, die de Spaanse CP tot een eigen, niet langer door de CPSU aangewezen koers bracht.

Nu was deze inval een gebeurtenis die in de hele communistische beweging veel deining veroorzaakte. Maar voor slechts weinig partijen werd deze zaak aanleiding tot een zo snelle en uitgesproken verwijdering als tussen PCE en CPSU. Dat was een gevolg van de bijzondere situatie waarin de Spaanse partij zich bevond. Enerzijds nl. had de PCE-leiding de inval zo scherp veroordeeld dat zij zich daarmee overduidelijk in het kamp van de autonomen had geplaatst. Anderzijds stond de PCE als partij in ballingschap met een belangrijk deel van haar steunpunten in de Sowjet-Unie en het door Moskou beheerste Oost-Europa, en door haar afhankelijkheid van directe financiële Sowjetsteun, meer dan vrijwel elke andere partij open voor Sowjetmanipulaties.

Deze lieten inderdaad niet op zich wachten. Werd de inval in Tsjechoslowakije voor de andere partijen na enige tijd een theoretische

kwestie waarover men afstandelijk kon praten, voor de PCE-leiding was dat niet het geval. "Tsjechoslowakije" werd voor haar aanleiding tot een regelrecht gevecht om de macht over de partij te behouden.

Actie en tegenactie

Dat gevecht begon nog in 1968. Onmiskenbaar met instemming van de Sowjetpartij openden twee CC-leden GA en GOI, beiden in Moskou wonend, de aanval op de veroordeling van de inval in Tsjechoslowakije en op het leiderschap van algemeen-secretaris CA c.s. Eind 1969 royeerde de PCE-leiding de twee, daarbij met succes proberend het ledenverlies zo klein mogelijk te houden.

Spoedig volgde een nieuwe aanval. LI, bekend oud-generaal van het republikeinse leger in de Spaanse burgeroorlog en van het Sowjetleger, trad toe tot de groep van GA en GOI. Dit betekende een gevoelige slag voor CA want onder LI begonnen de dissidenten zich, steeds met Sowjetsteun, te ontwikkelen tot een actieve tegenpartij.

Tegelijkertijd probeerde de CPSU naar uit verschillende aanwijzingen blijkt, de PCE van CA lam te leggen door het inhouden van financiële steun. CA overleefde dit doordat zijn partij de algemene erkenning in de communistische wereld bleef houden en zich verzekerde van de steun van m.n. de Roemeense, Italiaanse, Franse en Cubaanse CP. Daardoor werd vervangende financiële hulp mogelijk.

In haar streven zich tegenover de CPSU staande te houden ondernam de CA -partij, naar wordt aangenomen via de Roemeense bondgenoot die zich ook al steun zoekend tegenover Moskou tot Peking had gewend, een poging de betrekkingen met de CP-China (CPC) te herstellen. Het resultaat daarvan was onduidelijk. Nadat een zware Spaanse partijdelegatie herfst 1971 Peking had bezocht, publiceerden de Chinezen een persbericht waarin eigenlijk niet meer stond dan dat de Spanjaarden op bezoek waren geweest. De Spaanse reactie was veel positiever. De partij maakte met stelligheid bekend dat de betrekkingen met de CPC waren hersteld.

Men ging nog een stap verder door dit bezoek aan China aan andere partijen ten voorbeeld te stellen. O.a. de Italiaanse CP schijnt daarvoor belangstelling te hebben getoond. Dat de PCE hiermee weer de

ergernis en de verontrusting van Moskou wekte en de onderlinge tegenstelling verscherpte, lag voor de hand. Uitgerkend in deze tijd maakte Moskou zich i.v.m. de toenadering van Roemenië en in mindere mate Joegoslavië tot China, zorgen over een dreigende as Peking - Tirana - Belgrado - Boekarest. Een uitbreiding van die as met een aantal West-europese CP-en moet de CPSU zeer onaangename visioenen hebben bezorgd.

Nog andere zaken vergrootten, nu van Sowjetkant uitgaand, de tegenstelling. Deze speelden in het vlak van de verhouding van de Oost-europese socialistische landen t.o.v. FRANCO-Spanje. In 1969 kon het FRANCO-bewind een grote mijnwerkersstaking breken doordat het kolen uit Oost-Europa kreeg. Aanvankelijk heette het dat het om Sowjetkolen ging, tenslotte bleek het steenkool uit Polen te zijn. De Spaanse partij voelde zich daardoor nauwelijks minder verraden. Op dezelfde manier ervoer zij het dat de Oosteuropese landen in deze jaren diplomatieke toenadering tot FRANCO-Spanje begonnen te zoeken. Het gaf haar aanleiding tot herhaalde uitvallen richting Oost-Europa.

Geen puur ideologisch conflict

Het is van belang de hierboven genoemde zaken goed in het oog te houden om te voorkomen dat men de tegenstelling zoals die zich tussen PCE en CPSU ontwikkelde, als een zuiver ideologische gaat zien. Het is waar dat de PCE al voor 1968 enkele malen belangstelling toonde voor de denkbeelden van de autonome CP-en. M.n. haar positieve waardering voor de DUBCEK-politiek in Tsjechoslowakije en de veroordeling van de inval in dat land hielden een positiekeuze in. Maar het was tenslotte het optreden van Moskou zelf tegen CA c.s. dat de PCE definitief in het autonome kamp dreef. In korte tijd werd de partij zelfs een van de meest geprofileerde vertegenwoordigsters van de autonome groep.

Als extra stimulans - met zeker een eigen gewicht - speelde hierbij uiteraard de omstandigheid dat het aanvaarden van een "liberaler", minder op Moskou georiënteerde ideologie voordelig voor de PCE was met het oog op het thuisfront. Het maakte haar acceptabeler voor andere anti-FRANCO-krachten. Er is echter veel voor, deze factor als secundair te beschouwen. Immers, voor 1968 toen de PCE zich ook al bezig hield met de periode na FRANCO - ook toen al sprak zij van het naderende einde van het FRANCO-bewind - was deze overweging voor de partij geen aanleiding zich openlijk van Moskou te distantieren.

De ideologische tegenstelling

Eind 1973, begin 1974 kwam naar buiten hoever PCE en CPSU ideologisch van elkaar waren komen te staan. Dat gebeurde in een uiterst scherpe polemiek, begonnen door de PCE met een rapport van partij-ideoloog en lid van het Executief Bureau AZI . Het rapport, goedgekeurd door het CC-plenum van de partij, bevatte een fundamentele kritiek op een hele reeks vitale Sowjetstandpunten. Aan de orde kwamen:

- het Sino-Sowjetconflict
- de kwestie van de communistische wereldconferentie
- de buitenlandse Sowjetpolitiek
- het Sowjetsysteem
- de rol van het Westeuropese communisme.

Het Sino-Sowjetconflict, dat in de gehele communistische wereldbeweging tot tegenstellingen leidt, leidde ook tussen CPSU en PCE tot wrijving. Immers het eerste gebod voor een autonome CP is weigeren zich dienstbaar te maken aan het streven van de CPSU naar veroordeling van de leiding van de CPC. De partij die dit streven steunt, staat daarmee Moskou in principe toe zich ook over andere partijen tot rechter op te werpen. En dat zou rechtstreeks ingaan tegen het hoofdprincipe van de autonoomgezinden, de niet-inmenging in andere partijen. Ook de PCE weigerde daarom in het geschil Moskou-Peking partij te kiezen.

Opmerkenswaard is dat de PCE met haar feitelijke gedrag - haar poging opnieuw betrekkingen aan te knopen met de CPC - een beslissende stap verder ging dan vrijwel alle andere CP-en, nl. tot op het punt van absolute neutraliteit in het Sino-Sowjetgeschil. De meeste autonoom gezinde partijen hebben slechts betrekkingen met de CPSU.

De kwestie van de wereldconferentie *) hangt direct samen met het Sino-Sowjetconflict. Voor de PCE (en voor de andere autonome partijen) stond het vast dat het de bedoeling van de CPSU was om door een dergelijke conferentie de Chinezen te laten veroordelen en daarmee tegelijkertijd haar eigen leidende rol te versterken.

In wezen ging het hier om de idee van het leidend centrum (Moskou) binnen de wereldbeweging. Tijdens de wereldconferentie in 1969 waren de autonome partijen erin geslaagd deze idee als niet langer

*) Nagestreefd door de CPSU maar nog altijd niet in zicht.

geldig te doen verklaren. De CPSU had dit toegestaan maar niet welgemeend. Integendeel, in het kader van de propaganda voor een nieuwe wereldconferentie werd door haar en haar bondgenoten krachtig propaganda gevoerd voor de opvatting van de communistische beweging als monolithische eenheid o.l.v. Moskou. Het PCE-rapport verklaarde daarom dat de Spaanse communisten aan een conferentie met dergelijke doeleinden niet zouden deelnemen. Het streven van de CPSU, stelde het rapport vast, was onverenigbaar met de door de PCE gewenste ontwikkeling naar steeds groter zelfstandigheid van de afzonderlijke CP-en.

De kritiek op de buitenlandse Sowjetpolitiek ging uit van de door de PCE gesignaleerde overheersende rol van het nationale staatsbelang in die politiek. Daardoor, zegt het rapport, "komen er in de buitenlandse politiek van de grote socialistische mogendheden aspecten naar voren - en geen secundaire - waarmee wij (d.w.z. de PCE) niet kunnen instemmen omdat zij onverenigbaar zijn met de eisen van de revolutionaire strijd". Het feit dat de "socialistische" landen economische samenwerking zoeken met de "kapitalistische", vormt op zichzelf voor de PCE geen reden tot kritiek. Maar, aldus het rapport, kritiek ontstaat wel wanneer deze politiek leidt tot "een de facto accepteren door de socialistische landen van het vooruitzicht van een politieke en sociale status quo in de wereld, alsof dit het natuurlijke gevolg van vreedzame coëxistentie zou zijn". Het rapport noemt dan de détentepolitiek van NIXON en BREZJNEV "een serieuze stap" naar een dergelijke status quo-politiek. De PCE riep hiermee de Westeuropese CP-en op zich de vraag te stellen of de buitenlandse Sowjetpolitiek niet tegengesteld was aan hun belang en maakte daarbij duidelijk dat het antwoord op die vraag voor haar in bevestigende richting ging.

Kritiek op het Sowjetmodel, dat de CPSU nog altijd wenst te pone- ren als maatgevend voorbeeld, wordt door Moskou moeilijk verdragen. Voor de PCE was dit geen aanleiding tot terughoudendheid. Het rapport hekelde onomwonden de autoritaire en bureaucratische trekken van de Sowjetstaat en sprak zelfs van "misvorming van het wezen van het socialisme". Zo'n misvorming, aldus het rapport, "gekenmerkt door de beperking of onderdrukking van de socialistische democratie (tenminste v.w.b. de fundamentele politieke zaken, die worden geregeld door een kleine groep leiders), betekent dat de rol en het gewicht van de

arbeidende klasse wordt beperkt en ingekort".

De meningsverschillen tussen PCE en CPSU over de richting waarin het Westeuropese communisme zich zou moeten ontwikkelen, zijn ook weer dezelfde als die hiervoor al aan de orde kwamen. Het gaat eigenlijk steeds om dezelfde basistegenstelling, nl. die tussen het door Moskou gewenste monolithisme onder Sowjetleiding en het streven naar erkende autonomie voor de afzonderlijke partijen, zodat deze tot een zelfstandige politieke ontwikkeling kunnen komen. Het Spaanse rapport riep de Westeuropese CP-en op hun eigen identiteit te ontwikkelen. Daarnaast benadrukte het de gemeenschappelijke Westeuropese situatie waarbinnen de Westeuropese CP-en werken. In die situatie, aldus het rapport, moeten de CP-en samen met andere progressieve krachten een werkelijk Europees alternatief ontwikkelen. Zo'n alternatief moet naar binnen toe rekening houden met de eigen Europese democratische tradities, naar buiten toe moet het een Europa opleveren dat zich niet in de bestaande machtsblokken laat onderbrengen maar zowel met de Verenigde Staten als met de Sowjet-Unie, en met China goede betrekkingen onderhoudt.

Het CC-rapport werd eind 1973 in verkorte vorm in Nuestra Bandera, het theoretische kwartaalblad van de PCE gepubliceerd. Enkele maanden later, in februari 1974, ging de CPSU in haar partijblad Partiinaya Zhizn (Partijleven) tot de tegenaanval over. Tegelijkertijd probeerde zij d.m.v. radiouitzendingen in het Spaans de achterban van de CPE-leiding te bereiken. Omdat het er hier alleen om gaat de scherpte van de tegenstelling aan te geven is het niet nodig het Sowjetbetoog in z'n geheel te analyseren. Hoezeer beide partijen tegenover elkaar stonden, wordt voldoende geïllustreerd door een drietal uitspraken van Sowjetkant:

- V.w.b. de opmerkingen over het Sino-Sowjetgeschil kwam men aan Sowjetkant tot de slotsom dat het rapport "onvervalste leugens" debiteerde en de "anti-leninistische en anti-Sowjetpositie van de Chinese leiders steunde";
- de stelling dat het nationale belang van socialistische staten niet per definitie samenvalt met de belangen van de revolutionaire beweging werd beantwoord met de opmerking dat zulke "incorrecte en absurde" beweringen "in absolute tegenspraak (waren) met de principes van het socialisme";

- de PCE-kritiek op het Sowjetsysteem bracht de CPSU tot de conclusie dat wie zo iets poneerde "zich schaarde aan de zijde van de verklaarde vijanden van het socialistische Sowjetstelsel".

Scherper kan een CP nauwelijks veroordeeld worden. De reactie van de PCE was niet geschikt om als olie op de golven te dienen. In maart publiceerde de partijleiding een brochure met daarin het oorspronkelijke CC-rapport plus het artikel uit Partijnaya Zhizn en een commentaar waarin zij geen stap terug deed maar de Sowjetargumenten en beschuldigingen stuk voor stuk afwees. Een openlijke breuk scheen nu voor de deur te staan. Het vervolg was echter verrassend: enkele maanden later tijdens een ontmoeting in Moskou normaliseerden beide partijen hun betrekkingen.

Toenadering PCE - CPSU

Dat men er van beide kanten op uit was om bij deze ontmoeting zaken te doen, bleek uit de samenstelling van de delegaties.

Van PCE-zijde: partijvoorzitster IB ; algemeen secretaris CA en een aantal leden van het Executief Comité onder wie AZ , de schrijver van het CC-rapport.

Aan CPSU-kant stonden: SO , top-ideoloog van de CPSU, tevens Politburolid en CC-secretaris; Politburolid PE , als voorzitter van de financiële partijcontrôlecommissie nauw betrokken bij financiële steun aan zusterpartijen; plv. Politburolid en CC-secretaris PO , eerst verantwoordelijke man voor de betrekkingen met de niet-regerende partijen; en ZA , plv. hoofd van de CC-afdeling voor internationale betrekkingen.

Dat men serieus op toenadering uit was bleek ook uit de concessies waartoe men van beide kanten bereid was.

PCE-concessies

De belangrijkste PCE-concessie vond plaats t.a.v. de buitenlandse Sowjetpolitiek. Vrij algemeen is het voorgesteld dat die concessie daarin bestond dat de PCE haar kritiek op deze politiek terugnam: de Spaanse CP gaf - het communiqué liet hierover inderdaad geen misverstand bestaan -

nu toe dat de Sowjet détente-politiek de status quo in het Westen helemaal niet diende en dat deze politiek de belangen van de Westerse CP-en helemaal niet schaadde. Toch was dit niet het punt waarom het ging. Ter verduidelijking een kleine uitweiding naar de veranderingen die in de internationale situatie naar voren kwamen in het spoor van de oktoberoorlog in het Midden-Oosten en m.n. de daarbij komende olieboycot. Deze boycot was voor vele autoriteiten van uiteenlopende politieke richtingen aanleiding tot vergaande onheilsvoorspellingen. Voor velen was de kwetsbaarheid van de Westerse welvaart proefondervindelijk aangetoond. Toenemende inflatie en werkloosheid, mede gestimuleerd door de oliecrisis versterkten het beeld van een stelsel dat in het ongerede was geraakt. Dit ontging natuurlijk niet de aandacht van de Westerse CP-en. Voor hen was de gang van zaken een tastbaar bewijs dat het kapitalisme inderdaad bezig was aan allerlei crises ten onder te gaan.

Om terug te keren tot de PCE, had deze in het licht van de stabiliteit en economische groei van het kapitalistische stelsel Moskou verweten de status quo in het Westen door haar détente politiek te versterken, dit verwijt kwam nu in de lucht te hangen. De oliecrisis en de scherp toenemende economische moeilijkheden leken die status quo vanzelf aan het wankelen te brengen. Wat de beeldvorming van de PCE nog extra beïnvloed moet hebben was het feit dat, ook in 1974, twee van de drie Zuideuropese rechtse dictaturen ten val kwamen en tegelijk in Spanje zelf de zaak in beweging leek te komen. Onder die omstandigheden kon de PCE onmogelijk serieus doorgaan met klagen over de "status quo dienende" Sowjetpolitiek. Het intrekken van deze kritiek kan dus niet als een serieuze concessie worden beschouwd.

De werkelijke concessie zat in deze passage: Beide partijen "spreken zich uit voor effectieve maatregelen ter beëindiging van de wapenwedloop, de gelijktijdige ontbinding van de militaire blokken, opheffing van buitenlandse militaire bases, inclusief die op Spaans gebied en ontwapening. De PCE ondersteunt voor wat dit betreft de Sowjetvoorstellen". Wat hier in feite staat is dat de PCE zich opstelt achter de politieke lijn van Moskou inzake SALT, MBFR en CEVS (voorzover in het laatste geval militaire verhoudingen aan de orde komen) en dat zij de betekenis van Spanje (geen NAVO-lid maar militaire faciliteiten verlenend aan de VS) voor de totale Westerse militaire set-up, te niet wil doen. De PCE

neemt hier een positie in die geen enkele pro-Moskou CP zou misstaan.

Een tweede PCE-concessie, maar dan indirect, lijkt de volgende passage te bevatten: "Bedenkend dat het imperialisme er alle belang bij heeft de internationale communistische beweging..... te verzwakken, bevestigen PCE en CPSU dat anti-communisme en anti-Sowjetisme, ongeacht hun uitgangspunt, in tegenspraak zijn met de belangen van de arbeidende klasse, het proletarisch internationalisme en de strijd tegen het imperialisme". Zoals men zich herinnert beschuldigde de CPSU de PCE n.a.v. haar kritiek op het Sowjetstelsel ervan dat zij zich samen met de vijanden van het socialisme op een anti-Sowjetpositie stelde.

CPSU-concessies

De belangrijkste CPSU-concessie luidde: "Ervan overtuigd dat de kracht en interne samenhang van elke CP van grote betekenis is zowel voor de strijd van de arbeiders in hun eigen land als voor de communistische beweging in haar geheel, veroordelen de CPSU en de PCE iedere poging de eenheid binnen zusterpartijen te ondergraven". Dit was de veroordeling van de Sowjetsteun aan de LI: -groep.

Een tweede belangrijke CPSU-concessie lag in het afstand nemen van FRANCO-Spanje: "In de huidige situatie is het voortbestaan van het FRANCO-regiem een anachronisme dat de politieke sfeer in Europa vergiftigt". Het moet voor de Sowjet-Unie (die niet verder was gegaan dan vestiging van een wederzijdse handelsvertegenwoordiging) gemakkelijk zijn extra goodwill bij de PCE te verwerven door het niet bij woorden te laten. De labiele positie van het FRANCO-bewind geeft er aanleiding toe de zaak even aan te zien en de betrekkingen niet verder te ontwikkelen.

Een derde belangrijk punt in het communiqué vormt de erkenning dat er binnen de communistische wereldbeweging geen leidend centrum bestaat. Zoals vermeld, bewijst de CPSU dit standpunt wel lippen dienst maar kan zij er in de praktijk niet aan wennen. Het is dus voor de autonoom-gezinde CP-en een principieel punt om, telkens als zich de gelegenheid voordoet, de CPSU even te laten vaststellen dat het leidend centrum inderdaad verleden tijd is. Dat de CPSU dit tegenover de PCE opnieuw deed, is daarom een punt van wezenlijke betekenis.

Een laatste buiging van de CPSU in de richting van het PCE-standpunt is vastgelegd in de zin dat elke partij haar eigen politiek gestal-

te geeft "in de concrete situatie van het eigen land". Dat zal de CPSU niet ontkennen, maar de mededeling is voor haar in deze vorm niet af. De politiek van een CP moet volgens de CPSU tevens of zelfs in de eerste plaats beantwoorden aan "algemene wetten" die voor haar belichaamd zijn in het Sowjetmodel. Nu valt van de PCE een expliciete verwijzing naar het Sowjetmodel als maatgevend voorbeeld niet te verwachten. Maar dat het communiqué er zelfs niet vaag op zinspeelt, is eveneens een plusje voor de PCE.

Het stuk eindigt met de opmerking dat de bijeenkomst had plaatsgevonden "in een geest van eerlijkheid en wederzijds begrip". Een aanduiding dat er meningsverschillen gebleven waren, maar toch een milde: de wens om de toenadering voorop te laten staan, was ongetwijfeld voor beide partijen primair.

Achtergronden van de toenadering

Voor wie geprobeerd zou hebben de ontwikkeling van de verhoudingen tussen PCE en CPSU uitsluitend te verklaren uit de ideologische uitspraken over en weer, moet de "verzoeningsbijeenkomst" in oktober 1974, enkele maanden nadat men nog de scherpst tegenover elkaar staande posities had betrokken, volslagen uit de lucht zijn komen vallen. Wanneer men echter naar de niet-ideologische factoren kijkt, is die toenadering volledig verklaarbaar.

Aan CPSU-kant

In 1973 werd duidelijk dat de pogingen de PCE-leiding ten val te brengen waren mislukt. Niet alleen behield de PCE o.l.v. CA en IB algemeen de erkenning van de internationale beweging maar bovendien viel de LI-groep uiteen. Deze was daardoor voor CA geen bedreiging en voor Moskou geen troef meer. In deze situatie zou Moskou door met het bestrijden van CA c.s. door te gaan, het risico lopen een hele partij te verspelen. Een partij bovendien die niet alleen tussen de Westeuropese CP-en een belangrijke rol speelde maar die ook van betekenis was om haar invloed in de Zuidamerikaanse CP-en. Bij toenadering tot CA zou dit risico vermeden worden. Het zou Moskou tevens kansen geven opnieuw een mate van invloed in de PCE te krijgen. Een reactivering van de faciliteiten voor de PCE in Oost-Europa (opleiding

partijfunctionarissen b.v.) kon daartoe gebruikt worden. Met hervatting van de financiële steun kon Moskou eveneens hopen weer een stuk invloed in te brengen. En, zeker niet in de laatste plaats, zou normalisering van de betrekkingen de weg kunnen vrijmaken voor terugkeer in de PCE van zoniet GAI en GOI zelf, dan toch wel van hun (pro-Moskou gezinde) volgelingen.

Eveneens van belang moet de omstandigheid zijn geweest dat het in 1974 tot serieuze stappen kwam in de richting van een pan-Europese CP-en conferentie. Afwezigheid van de PCE zou de, vooral voor Moskou, onaangename indruk hebben kunnen wekken van een definitieve breuk. Hoe dit zij, de "verzoeningsbijeenkomst" tussen PCE en CPSU vond plaats direct aan de vooravond van de eerste voorbereidende bijeenkomst voor de pan-Europese conferentie.

Er was nog een laatste omstandigheid. Potentieel was de PCE altijd al belangrijk, gezien de rol die zij geacht werd tegen, resp. na FRANCO te kunnen vervullen. In 1974 begon FRANCO naar het zich liet aanzien eindelijk tekenen van fysieke aftakeling te vertonen. In verband daarmee namen de spanningen in Spanje sterk toe en het post-FRANCO-tijdperk scheen nu werkelijk voor de deur te staan. De gebeurtenissen in Portugal in april 1974, waar het rechts-autoritaire CAE -regiem werd vervangen door een links georiënteerd bewind waarin de CP een belangrijke rol speelde, maakten het spreken over een rol van betekenis voor de PCE in een na-FRANCO-bewind a.h.w. nog realistischer. Dit moet het belang van de PCE voor Moskou sterk hebben doen toenemen. De mogelijkheid van een toekomstige situatie waarin bovendien in beide landen van het Iberisch schiereiland CP-en regeringspartij zouden zijn, moet dit belang nog hebben verdubbeld.

Aan PCE-kant

Dezelfde toekomstperspectieven maakten normalisatie van de verhouding ook voor de PCE van belang. Zou de partij straks een rol spelen in de Spaanse politiek, dan zouden genormaliseerde betrekkingen een belangrijke ruggesteun kunnen zijn. Moskou zou een dergelijk optreden van de PCE met financiële steun ten zeerste kunnen vergemakkelijken. Zou de PCE daarentegen in de Spaanse landpolitiek gaan optreden, terwijl zij zich nog volop in conflict met de CPSU bevond, dan zou Moskou daarin aanlei-

ding kunnen vinden tot tegen de PCE gerichte acties in de Sowjetrussisch-Spaanse betrekkingen en tot hernieuwde pogingen tot het aanstoken van interne partijmoeilijkheden op een moment dat het de PCE misschien zeer ongunstig zou uitkomen.

Naast deze, mogelijk voornaamste reden, waren er nog andere factoren die de PCE tot toenadering tot Moskou konden stimuleren. Daar was allereerst de verhouding tot de CP-China. Met Roemenen en Joegoslaven werd het de Spanjaarden duidelijk dat Peking oppositie van West- en Oost-europese CP-en tegen Moskou prachtig vond maar verder de spreuk huldigde: ver water kan een vuur niet blussen. Voorjaar 1973 knoopte Peking volledige diplomatieke betrekkingen aan met Madrid. Zelfs Moskou was zo ver nooit gegaan. Het moet hierna voor de PCE vastgestaan hebben dat Moskou toch kennelijk meer dan Peking met de gevoeligheden van de Spaanse kameraden rekening hield. De volgende stap in deze redenering moet zijn geweest dat het dan het beste was niet langer op China te rekenen maar liever de aandacht op Moskou te richten om te bereiken dat de Sowjet-Unie zich achter de PCE tegen het FRANCO-regiem zou opstellen. Zoals uit het communiqué blijkt is dit gelukt.

Een reden van geheel andere aard kan eveneens een rol hebben gespeeld. Zoals opgemerkt, ontwikkelde de PCE zich na 1968 tot een van de meest geprononceerde vertegenwoordigers van de autonoom gezinde CP-en. Volgens bepaalde berichten ging zij bij de ontwikkeling van haar niet langer op de CPSU-lijn georiënteerde denkbeelden zover dat de PCE-koers bij de zusterpartijen kritiek opriep. Dat zou zich m.n. hebben gemanifesteerd tijdens de Westeuropese CP-en conferentie in Brussel, die juist op het moment dat het ideologische conflict tussen PCE en CPSU op z'n hevigst was, in januari 1974, gehouden werd. Een illustratie in ditzelfde verband is het feit dat de Franse CP, die de PCE steeds financiële en andere steun had gegeven, in haar partijblad l'Humanité een uittreksel opnam van de CPSU-aanval op de PCE in Partiinaya Zhizn en daarbij als eigen commentaar gaf dat de CPSU haar standpunt "op zeer geargumenteerde wijze" naar voren bracht. Voor de PCE kan een en ander een waarschuwing geweest zijn om zichzelf niet te isoleren. In de poging dat te voorkomen vormde afkoeling van het conflict met de CPSU een van de meest doeltreffende stappen.

Tenslotte is er een laatste factor die de Spaanse CP tot toenade-

ring tot Moskou kan hebben gestimuleerd. Deze hangt samen met de algeveerde verandering in het internationale beeld tengevolge van Midden-Oosten-oorlog en oliecrisis. De Westerse CP-en concludeerden dat de krachtsverhouding tussen kapitalistisch en socialistisch wereldstelsel (al kon ook dit zich niet geheel aan bepaalde wereldomvattende economische ontwikkelingen onttrekken) gewijzigd was ten gunste van het laatste. De positieve betekenis van Oost-Europa en het belang van de relaties met het Oosteuropese communisme moesten daardoor voor de Westeuropese CP-en toenemen. Ook deze omstandigheden moeten voor de PCE een stimulans gevormd hebben de conflictverhouding met de CPSU te herzien en in het spoor daarvan ook de betrekkingen elders in Oost-Europa te verbeteren. Inderdaad vond, eveneens in 1974, toenadering plaats tot de SED, de zeer Moskougetrouwe Oostduitse CP.

Huidige verhouding PCE - CPSU

Wanneer men aan de hand van het communiqué de balans opmaakt, kunnen men concluderen dat de PCE haar positie, afgezien van haar concessie t.a.v. de buitenlandse Sowjetpolitiek, grotendeels heeft gehandhaafd en dat de CPSU de meest toegevendste partij is geweest. De conclusie dat de PCE dus royaal op punten gewonnen heeft zou echter een verkeerd beeld van de huidige verhouding tussen de beide partijen kunnen oproepen. Deze verhouding is niet zozeer op de uitkomst van de vergelijking wie van de twee nu de meeste concessies deed, gebaseerd als wel op wat in de beweging zelf "kritische solidariteit" wordt genoemd (communiqué: "... verbetering van de betrekkingen ondanks bepaalde meningsverschillen"). Men moet daarbij bedenken dat de CPSU in de praktijk de solidariteit accepteert maar de kritiek negeert of verdraait in haar eigen voordeel. Het wordt dan voor de PCE de vraag of zij de kritiek dan wel de solidariteit zal laten prevaleren. *) Voorlopig lijken de volgende conclusies de meest

*) Op de CP-en conferentie in Warschau liet de PCE het aan andere partijen over geprononceerde geluiden naar voren te brengen.

reële:

- V.w.b. hun ideologische standpunten zijn PCE en CPSU niet wezenlijk tot elkaar gekomen.
- De mate van toenadering moet niet worden overdreven. Beide partijen hebben een normalisatie van de betrekkingen gewild. De bijeenkomst in oktober vorig jaar was een aanzet daartoe.
- De toenadering kon er komen omdat deze door een reeks factoren van niet-ideologische aard (hierboven uiteengezet) voor beide partijen zozeer een praktisch politiek belang werd, dat men er andere zaken, volgens bepaalde berichten aan Sowjetkant met zeer veel moeite, voor heeft laten wijken.

PCE - CPSU en CP van Nederland

In de top van de CPN wordt sinds kort weer gedacht aan verbetering van de verhouding met de CPSU. Daarbij is uiting gegeven aan de gedachte dat men zijn voordeel zou kunnen doen met de ervaringen van de PCE bij haar toenadering tot de CPSU.

Hoewel dit niet bij voorbaat behoeft te worden uitgesloten, moet worden vooropgesteld dat CPN en PCE wel zeer verschillend zijn. De PCE neemt binnen de communistische wereldbeweging een ideologische positie van grote betekenis in. Zij behoort tot de belangrijke groep van autonoom gezinde CR-en en in die groep heeft zij de meest geavanceerde standpunten naar voren gebracht. Van CPN-opvattingen moet daarentegen worden gezegd dat zij niet betrokken zijn in de actuele discussiethema's binnen de beweging. Een andere tegenstelling is die op het punt van de partijcontacten. De PCE onderhoudt intensieve partijbetrekkingen in alle richtingen. Zij heeft bovendien een historische bepaalde invloed op de Zuidamerikaanse CP-en. Ook daardoor is zij binnen de beweging een partij waarmee rekening gehouden moet worden. De CPN echter heeft haar partijcontacten laten verpieteren of afgebroken en staat vrijwel geïsoleerd binnen de beweging - en tegenover Moskou in geval van een poging tot toenadering. Tenslotte belichaamt de PCE voor Moskou grote mogelijkheden met het oog op de ontwikkeling in Spanje. De CPN kan niet bogen op een vergelijkbare betekenis.

Samenvattend: Terwijl verbetering van de betrekkingen met de PCE voor Moskou een zaak van groot belang was, is herstel van de betrek-

kingen met de CPN voor Moskou van minder betekenis. Desondanks moet het ontberen van een enigszins coöperatieve zusterpartij in een geavanceerd kapitalistisch land als Nederland toch een voortdurende ergernis zijn voor de CPSU, die daardoor haar internationale pretenties ziet door-
kruist. Er is haar daarom ongetwijfeld wel wat aan gelegen op den duur ook weer met de CPN in het reine te komen. Gezien de aanmerkelijk zwakkere onderhandelingspositie waarin de CPN zich in vergelijking met de PCE bevindt, zou de CPSU t.o.v. de CPN wel eens minder tegemoetkomend kunnen zijn dan zij naar het zich laat aanzien tegenover de PCE is geweest.

*
* * *